

Sygn. akt I NSNc 507/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska (przewodniczący)
SSN Leszek Bosek
SSN Paweł Księżak
SSN Oktawian Nawrot
SSN Janusz Niczyporuk (sprawozdawca)
Grzegorz Swaczyna (ławnik Sądu Najwyższego)
Agnieszka Inga Zielonka (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa J. S.A. w G.

przeciwko Gminie Miasta Gdynia i Skarbowi Państwa - Prezydentowi Miasta Gdyni
z udziałem interwenientów ubocznych P. S.A. w W. i Skarbu Państwa -
Rejonowego Zarządu Infrastruktury w Gdyni

o nakazanie złożenia oświadczenia woli,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 5 października 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od wyroku Sądu
Okręgowego w Gdańsku z 10 lutego 2016 r., sygn. III Ca 944/15,

- 1. oddala skargę nadzwyczajną;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania
przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Prokurator Generalny (dalej również: „skarżący”), działając na podstawie art. 89 § 1 w zw. z art. 115 § 1 i 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1904 ze zm. – w aktualnym brzmieniu, dalej: „u.SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, skargą nadzwyczajną z 29 stycznia 2021 r. zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku, Wydział III Cywilny Odwoławczy z 10 lutego 2016 r., III Ca 944/15, w części dotyczącej oddalenia apelacji pozwanego Skarbu Państwa Prezydenta Miasta Gdyni, od wyroku wstępnego Sądu Rejonowego w Gdyni, Wydział I Cywilny z 24 września 2015 r., I C 771/09 w sprawie z powództwa J. S.A. z siedzibą w G. (dalej: „powód”), przeciwko Gminie Miasta Gdyni (dalej: „pozwana”) oraz Skarbowi Państwa – Prezydentowi Miasta Gdyni (dalej: „pozwany”) o nakazanie złożenia oświadczenia woli.

Prokurator Generalny na zasadzie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN, zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 18a ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1317 ze zm.; dalej: „ustawa o przedsiębiorstwach państwowych”) w zw. z art. 55¹ k.c., art. 55² k.c. i art. 58 § 1 k.c. oraz art. 207 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1899 ze zm.; dalej: „ustawa o gospodarce nieruchomościami”), poprzez błędną ich wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że powód nabył roszczenie o ustanowienie prawa użytkowania wieczystego gruntu wskutek uznania, że przedsiębiorstwo państwowe w likwidacji jest uprawnione do zbycia przedsiębiorstwa państwowego jako całości i w konsekwencji sanowanie nieważnej czynności prawnej zbycia przedsiębiorstwa, jako obejmującej wszystkie jego składniki majątkowe, przy czym prawidłowa wykładnia tych przepisów prowadzi do wniosków przeciwnych.

Na zasadzie art. 91 § 1 u.SN Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku, Wydział III Cywilny Odwoławczy z 10 lutego 2016 r., III Ca 944/15, w części dotyczącej oddalenia

apelacji pozwanego i w tej części przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi z pozostawieniem mu rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

W uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej Prokurator Generalny wskazał, że powód wytoczył przeciwko pozwanym powództwo o nakazanie złożenia oświadczeń woli, na mocy, których:

1. pozwana odda powodowi w użytkowanie wieczyste na okres 99 lat następujące nieruchomości: część działki nr [...] o pow. 797 m², dla której Sąd Rejonowy w Gdyni prowadzi księgę wieczystą KW nr [...]; część działki nr [...]1 o powierzchni 603 m², dla której Sąd Rejonowy w Gdyni prowadzi księgę wieczystą KW nr [...]1; część działki [...]2 o powierzchni 4m², dla której Sąd Rejonowy w Gdyni prowadzi księgę wieczystą KW nr [...]2 wraz z przeniesieniem na rzecz powoda posadowionych na wskazanych działkach budynków oraz wskazaniem, że użytkownik wieczysty może prowadzić na gruncie oddanym w użytkowanie wieczyste działalność handlowo-usługową;
2. pozwany odda powodowi w użytkowanie wieczyste na okres 99 lat nieruchomości: część działki o numerze [...]3, dla której Sąd Rejonowy w Gdyni prowadzi księgę wieczystą KW nr [...]3, część działki nr [...]4 o powierzchni 673 m², dla której Sąd Rejonowy w Gdyni prowadzi księgę wieczystą KW nr [...]4 wraz z przeniesieniem na powoda posadowionych na wskazanych działkach budynków oraz wskazaniem, że użytkownik może prowadzić na gruncie oddanym w użytkowanie wieczyste działalność handlowo-usługową.

Sąd Rejonowy w Gdyni wyrokiem wstępnym z 24 września 2015 r., I C 771/09, uznał roszczenie powoda za usprawiedliwione co do zasady. W ocenie Sądu Rejonowego w Gdyni roszczenie powoda o zawarcie umowy o oddanie w użytkowanie wieczyste wchodziło w skład przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. i było przedmiotem umowy sprzedaży z 18 sierpnia 2000 r. Zgodnie z jej treścią (§ 3) przedmiotem sprzedaży było przedsiębiorstwo będące zespołem składników materialnych i niematerialnych w rozumieniu art. 55¹ k.c., zorganizowanych w postaci J. S.A. w G.. W ocenie Sądu Rejonowego w Gdyni

strony nie wyłączyły w umowie żadnych składników majątkowych, a zatem uznano, że powód nabył skutecznie roszczenie o zawarcie umowy o oddanie w użytkowanie wieczyste. Biorąc pod uwagę powyższe, Sąd Rejonowy w Gdyni wyrokiem wstępnym z 24 września 2015 r., I C 771/09, na podstawie art. 64 k.c. w zw. z art. 207 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz art. 55² k.c. uznał roszczenie za usprawiedliwione w całości.

Pozwani wnieśli apelacje od wyroku wstępnego Sądu Rejonowego w Gdyni z 24 września 2015 r., I C 771/09, zaskarżając go w całości.

Wyrokiem z 10 lutego 2016 r., III Ca 944/15, Sąd Okręgowy w Gdańsku oddalił apelacje pozwanych. Podzielając ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego w Gdyni uznał, że nie doszło do naruszenia przepisów wskazanych w apelacjach. Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 58 k.c. ustalił, że jakkolwiek poprzednik prawny powoda był przedsiębiorstwem państwowym likwidowanym w trybie art. 18a ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, to dysponowanie majątkiem likwidowanego przedsiębiorstwa nie mogło polegać na sprzedaży całej masy, tylko poszczególnych jego składników. W rezultacie nie można uznać, że doszło do naruszenia art. 58 k.c. Decydujące znaczenie ma przy tym cel umowy oraz zgodny zamiar stron (art. 65 § 2 k.c.). Wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z 10 lutego 2016 r., III Ca 944/15, został zaskarżony skargą kasacyjną pozwanej.

Po rozpoznaniu skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy wyrokiem z 20 lipca 2017 r., IV CSK 563/16, uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z 10 lutego 2016 r., III Ca 944/15 w zakresie, w jakim została oddalona apelacja pozwanej i w tej części przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania. Sąd Okręgowy w Gdańsku, Wydział III Cywilny Odwoławczy w wyniku ponownego rozpoznania sprawy wyrokiem z 16 listopada 2017 r., III Ca 904/17, (sprostowanym postanowieniem z 16 listopada 2017 r.) uchylił wyrok Sądu Rejonowego w Gdyni z 24 września 2015 r., I C 771/09, w części dotyczącej powództwa przeciwko pozwanej i przekazał sprawę w tym zakresie Sądowi Rejonowemu w Gdyni do ponownego rozpoznania. W następstwie wyroku Sądu Najwyższego z 20 lipca 2017 r., IV CSK 563/16, oraz będącego jego konsekwencją wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z 16 listopada 2017 r., którym uchylono wyrok wstępny Sądu Rejonowego w Gdyni i przekazano sprawę

do ponownego rozpoznania, sprawa wróciła do Sądu Rejonowego w Gdyni. Sprawa jest w toku.

Z kolei wyrok Sądu Rejonowego w Gdyni z 24 września 2015 r. oraz utrzymujący go w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z 10 lutego 2016 r., III Ca 944/15, w dalszym ciągu pozostają w mocy w zakresie pozwanego Skarbu Państwa – Prezydenta Miasta Gdyni, w jakim dotyczą nieruchomości Skarbu Państwa Prezydenta Miasta Gdyni. Pismem z 10 stycznia 2020 r. Wiceprezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej zwrócił się w imieniu pozwanego z prośbą o wniesienie przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej do Sądu Najwyższego od prawomocnego już wyroku w zakresie go dotyczącym.

Uzasadniając podstawy wniesienia skargi nadzwyczajnej Prokurator Generalny wyjaśnił, że w niniejszej sprawie wydane przez Sąd Okręgowy w Gdańsku orzeczenie jest sprzeczne z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W ocenie Prokuratora Generalnego, wyrok wstępny Sądu Rejonowego w Gdyni z 24 września 2015 r., I C 771/09, oraz orzeczony na skutek apelacji wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z 10 lutego 2016 r., III Ca 944/15, w rażący sposób naruszają przepisy prawa materialnego, tj. art. 18a ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych w związku z art. 55¹ k.c., art. 55² k.c. i art. 58 § 1 k.c. oraz art. 207 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami, poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie.

Sąd Najwyższy w wyroku z 20 lipca 2017 r., IV CSK 563/16, uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z 10 lutego 2016 r., III Ca 944/15, w zakresie, w jakim dotyczył pozwanej, uznając za zasadne zarzuty naruszenia prawa materialnego. W wyroku tym Sąd Najwyższy dokonał szczegółowej wykładni art. 18a ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych w związku z art. 55¹ k.c. i powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z 17 września 2008 r., III CZP 78/08, wyjaśnił, że likwidacja przedsiębiorstwa państwowego nie mogła polegać na sprzedaży przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. jako zorganizowanego zespołu składników niematerialnych i materialnych przeznaczonego do prowadzenia działalności gospodarczej, obejmującym w szczególności składniki w tym przepisie wymienione. W uzasadnieniu wskazał,

że art. 18a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych został wprowadzony przez ustawę z dnia 19 lipca 1991 r. o zmianie ustaw o przedsiębiorstwach państwowych oraz o gospodarce finansowej przedsiębiorstw (Dz.U. nr 75, poz. 329), zaś ustępy 2 i 3 tego artykułu dotyczyły sprzedaży przedsiębiorstwa w całości, na podstawie art. 37 ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. nr 51, poz. 298 ze zm.), która mogła nastąpić bez przeprowadzenia likwidacji przedsiębiorstwa państwowego. Z przepisów tych jednoznacznie wynikało, że zbycie całości przedsiębiorstwa mogło nastąpić jedynie przez organ założycielski poza postępowaniem likwidacyjnym, w procedurze prywatyzacyjnej, wedle zasad określonych w nieobowiązującym w chwili zawarcia umowy z dnia 18 sierpnia 2000 r. art. 37 ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Nowelizacja dokonana ustawą z dnia 20 grudnia 1996 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z reformą funkcjonowania gospodarki i administracji publicznej oraz o zmianie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. nr 156, poz. 775) sprowadzała się do skreślenia ust. 2 i 3 art. 18a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, gdyż w ustawie o komercjalizacji i prywatyzacji uregulowano prywatyzację bezpośrednią, polegającą na zbyciu przedsiębiorstwa w całości, wobec czego regulacje zamieszczone dotychczas w art. 18a ust. 2 i 3 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych stały się zbędne. W konsekwencji, wykładnia gramatyczna art. 18a ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (wsparta wykładnią historyczną) prowadziła do wniosku, że przepis ten odnosił się wyłącznie do zbycia poszczególnych składników materialnych i niematerialnych przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym, a zbycie całego przedsiębiorstwa zostało zastrzeżone w prywatyzacji bezpośredniej. Dalej Sąd Najwyższy zauważył, że według art. 55¹ k.c. przedsiębiorstwo nie jest tylko zbiorem składników niematerialnych i materialnych, ale – co najistotniejsze – jest to zbiór zorganizowany i przeznaczony do prowadzenia działalności gospodarczej. Wobec tego należało rozróżnić zespół składników materialnych i niematerialnych od przedsiębiorstwa. W ocenie Sądu Najwyższego art. 18a ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych nie dawał przedsiębiorstwu państwowemu kompetencji do zbycia całego przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym, natomiast zbycie nawet wszystkich składników materialnych i niematerialnych

nie zawsze oznaczało, że dokonano zbycia przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym, tj. w tym rozumieniu o jakim mowa w art. 55¹ k.c., zorganizowanych w postaci J. w likwidacji. Potwierdzeniem, że przedmiotem zbycia było przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym (zespół składników materialnych i niematerialnych), przeznaczonych do realizacji zadań gospodarczych, była treść § 5 umowy, który mówił o wydaniu przedsiębiorstwa jako całości, a nie poszczególnych jego składników. Sąd Najwyższy wskazał, że w żądaniu pozwu powód domagał się – oprócz zobowiązania pozwanej do zawarcia umowy o oddanie posadowionych tam budynków – również określenia sposobu korzystania z nieruchomości poprzez zezwolenie na dalsze prowadzenie działalności handlowo-usługowej.

W ocenie Sądu Najwyższego, w takim stanie faktycznym Sąd Okręgowy w Gdańsku dokonał błędnej interpretacji art. 18a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych. Z jednej strony wskazał, że przedmiotem sprzedaży nie było przedsiębiorstwo jako zorganizowana całość, lecz poszczególne jego składniki majątkowe i niemajątkowe. Z drugiej strony wywnioskował, że przedmiotowa umowa bez względu na jej nazwę („umowa sprzedaży przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c.”) zmierzała do przeniesienia na powoda wszystkich składników majątku likwidowanego przedsiębiorstwa, a zatem roszczenia z art. 207 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami. W ocenie Sądu Najwyższego wadliwość rozumowania Sądu Okręgowego w Gdańsku była wynikiem nieodróżnienia pojęcia przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym (określonym w art. 55¹ k.c.) od pojęcia sumy składników materialnych i niematerialnych. W przypadku, gdy przedmiotem sprzedaży nie było przedsiębiorstwo w znaczeniu określonym w art. 55¹ k.c., lecz jego poszczególne składniki, to zbyciem były objęte wyłącznie te składniki, które wyraźnie określono w czynności prawnej i nie można było rozszerzająco stosować domniemania z art. 55¹ i 55² k.c., tak aby czynność prawna obejmowała wszystkie inne składniki wchodzące w skład tego przedsiębiorstwa. Sąd Najwyższy skonkludował, że skoro zawarta 18 sierpnia 2000 r. umowa, pomiędzy J. w G. w likwidacji a powodem, dotyczyła przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym, to z uwagi na jej sprzeczność z art. 18a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych nie mogła wywrzeć skutku

prawnego, przede wszystkim w odniesieniu do spornego składnika majątkowego w postaci roszczenia z art. 207 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami.

Powyższe skutkuje zdaniem Prokuratora Generalnego koniecznością uchylenia części wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z 10 lutego 2016 r., III Ca 944/15, dotyczącej pozwanego. Aby bowiem zapewnić realizację zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i jego organów oraz wynikające z niej gwarancje pewności prawa i bezpieczeństwa prawnego, konieczne jest zastosowanie takiego samego standardu ochrony pozwanego w niniejszej sprawie, co pozwanej. Podejście to uzasadnia względ na konstytucyjną zasadę równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP). W ocenie Prokuratora Generalnego podmioty znajdujące się w takiej samej sytuacji prawnej należy traktować równo. Skoro więc Sąd Najwyższy uznał, że zawarta 18 sierpnia 2000 r. umowa nie mogła wyrzucić skutku prawnego w odniesieniu do spornego składnika majątkowego w postaci roszczenia z art. 207 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami (z uwagi na jej sprzeczność z art. 18a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych) w odniesieniu do pozwanej, to rażąco niesprawiedliwe byłoby utrzymywanie w obrocie prawnym orzeczenia odmiennie kształtującego sytuację prawną pozwanego. Zdaniem skarżącego sprzeczne z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej jest funkcjonowanie w obrocie dwóch skrajnie różnych orzeczeń, wydanych w tej samej sprawie wobec pozwanej i pozwanego, w stosunku do których powód formułował żądanie oparte na tej samej podstawie faktycznej i prawnej, gdzie te same przepisy prawa, końcowo odmiennie zinterpretowane, zostały uznane jako podstawa uwzględnienia powództwa co do zasady wobec jednego pozwanego i uchylenia wyroków uprzednio uwzględniających powództwo co do zasady wobec pozwanej. Prokurator Generalny wskazał również, że sądy orzekające w niniejszej sprawie winny wziąć pod uwagę, że w przypadku, gdy przedmiotem sprzedaży nie jest przedsiębiorstwo w znaczeniu określonym w art. 55¹ k.c., lecz jego poszczególne składniki, zbyciem objęte są wyłącznie te składniki, które wyraźnie zostały określone w czynności prawnej i ocenić tę transakcję przez pryzmat regulacji art. 18a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych. Zaskarżone orzeczenie

naruszając tym samym zasadę zaufania obywatela do państwa, w opinii skarżącego, godzi w bezpieczeństwo prawne pozwanego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Skarga nadzwyczajna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia służącym eliminowaniu z obrotu wadliwych, naruszających zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości, orzeczeń sądowych dotyczących konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19). Konsekwentnie rolą przeprowadzanej przez Sąd Najwyższy kontroli nadzwyczajnej nie jest eliminowanie z obrotu wszelkich wadliwych orzeczeń, a jedynie tych, które godzą w podstawy umowy społecznej będącej fundamentem demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a zatem dotyczą określonego kształtu relacji pomiędzy jednostką a władzą publiczną (przedmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego) lub godności upodmiotowionej jednostki (podmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego).

2. Należy mieć na uwadze, że Sąd Najwyższy dokonując na potrzeby kontroli nadzwyczajnej interpretacji treści przywołanej w art. 89 § 1 u.SN zasady, bezpośrednio wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP, uwzględnić musi wszystkie jej elementy tj.: zasadę państwa demokratycznego, zasadę państwa prawnego i zasadę państwa sprawiedliwego. Nie chodzi przy tym o proste połączenie trzech wskazanych zasad elementarnych i objętych nimi wartości, bowiem na konotację tych ostatnich wpływać będzie kontekst interpretacyjny wynikający z konieczności uwzględnienia i zapewnienia koherencji pomiędzy wartościami wynikającymi ze wszystkich trzech zasad elementarnych. Zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej posiada więc oryginalną treść normatywną. Oznacza to, że jej treść *in abstracto* nie może być redukowana wyłącznie do określonej zasady elementarnej, lecz każdorazowo musi uwzględniać jej holistyczny charakter. Nie stoi to, jednakże na przeszkodzie temu, że *in concreto* wnoszący skargę nadzwyczajną może wyróżnić określoną zasadę

elementarną, w szczególności chronioną przez nią wartość, jednakże musi mieć na uwadze, iż na jej treść oddziałują pozostałe zasady elementarne.

3. Cel skargi nadzwyczajnej, jakim jest wyeliminowanie z obrotu wadliwego orzeczenia może zostać zrealizowany wyłącznie w przypadku zaistnienia jednej z trzech przesłanek szczególnych wskazanych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Podmiot wnoszący skargę musi więc przede wszystkim wykazać zaistnienie przynajmniej jednego z uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Zaistnienie tego rodzaju uchybienia potwierdza wadliwość zaskarżonego wyroku, a jednocześnie otwiera drogę do badania czy wadliwość ta powinna być usunięta z uwagi na naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczególnej wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN nie przesądza o konieczności wyeliminowania z obrotu wadliwego orzeczenia. Wskazać w tym miejscu bowiem należy, że stabilność oraz prawomocność orzeczeń sądowych, a także kształtowanych przez nie stosunków prawnych również jest zasadą konstytucyjną, wywodzoną z prawa do sądu (art. 45 § 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), zaś odstępianie od niej powinno być podyktowane wyjątkowymi względami. Konsekwentnie stwierdzone uchybienia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20). Ten punkt widzenia potwierdzał wielokrotnie Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: „ETPCz”) podkreślając, że prawo do rzetelnego procesu musi być interpretowane w świetle zasady rządów prawa, będącej wspólnym dziedzictwem państw – stron Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm.). Jednym z fundamentalnych aspektów rządów prawa pozostaje zaś zasada pewności prawnej, która przewiduje wymóg, by tam, gdzie sądy ostatecznie rozstrzygnęły jakąś kwestię, ich orzeczenie – co do zasady – nie było kwestionowane (zob. np. wyroki ETPCz z: 28 października 1999 r. w sprawie *Brumărescu przeciwko Rumunii*, skarga nr 28342/95, par. 61; 24 lipca 2003 r. w sprawie *Ryabikh przeciwko Rosji*, skarga nr 52854/99, par. 52; 6 października 2011 r. w sprawie *Agrokompleks przeciwko Ukrainie*, skarga nr 23465/03, par. 148).

4. Stosownie do powyższego, przystępując do merytorycznego badania skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności ustala, czy doszło do naruszenia którejs z przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i wskazanych w skardze nadzwyczajnej, a jeśli tak, to czy w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. *A contrario* samo naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie stanowi racji wystarczającej dla usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Konstruuując przepis art. 89 § 1 u.SN ustawodawca posłużył się zwrotem „o ile”, który uniemożliwia realizację zasadniczego celu instrumentu jakim jest skarga nadzwyczajna, bez zaistnienia okoliczności wskazanych w przesłankach szczególnych, nawet jeśli za powyższym przemawiałyby fundamentalne racje aksjologiczne związane z istotą demokratycznego państwa prawnego.

5. Przekładając powyższe na realia niniejszej sprawy wskazać należy, że Prokurator Generalny oparł skargę na przesłance szczególnej określonej w art. 89 § 1 pkt 2 u.SN zarzucając zaskarżonemu orzeczeniu rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 18a ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych w zw. z art. 55¹ k.c., art. 55² k.c. i art. 58 § 1 k.c. oraz art. 207 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami poprzez błędną ich wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że powód nabył roszczenie o ustanowienie prawa użytkowania wieczystego gruntu wskutek uznania, że przedsiębiorstwo państwowe w likwidacji jest uprawnione do zbycia przedsiębiorstwa państwowego jako całości i w konsekwencji sanowanie nieważnej czynności prawnej zbycia przedsiębiorstwa, jako obejmującej wszystkie jego składniki majątkowe.

W świetle przywołanego przez skarżącego wyroku Sądu Najwyższego z 20 lipca 2017 r., IV CSK 563/16, zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego uznać należy za zasadny. Zarówno rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego, jak i rozważania prawne zawarte w uzasadnieniu wskazanego wyroku, zachowują pełną aktualność i Sąd Najwyższy w niniejszym składzie w pełni je podziela.

6. Uznając spełnienie przesłanki szczególnej skargi nadzwyczajnej, zgodnie z przedstawioną w punktach 3 i 4 metodologią, konieczne jest dokonanie oceny spełnienia przesłanki ogólnej.

Konkretyzując podstawy skargi nadzwyczajnej w zakresie przesłanki ogólnej, skarżący wskazał: (1) funkcjonowanie w obrocie dwóch skrajnie różnych orzeczeń, wydanych w tej samej sprawie wobec dwóch pozwanych, w stosunku do których powód sformułował żądanie oparte na tej samej podstawie faktycznej i prawnej, (2) naruszenie zasady zaufania obywatela do państwa, z którą wiąże się bezpośrednio zasadę bezpieczeństwa prawnego, a także (3) zasadę równości wobec prawa wywodzoną z art. 31 ust. 1 Konstytucji RP.

7. Odnosząc się do pierwszego z podniesionych przez skarżącego zarzutów mającego uzasadnić naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej zauważyć należy, że Prokurator Generalny poza postawieniem tezy o naruszeniu wskazanej zasady poprzez fakt funkcjonowania w obrocie prawnym dwóch skrajnie różnych orzeczeń, wydanych w tej samej sprawie, w żaden sposób jej nie uzasadnił. Przypuszczać można, że okoliczność ta sama z siebie miała być wystarczająca dla uzasadnienia spełnienia przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej. Rzeczywiście *prima facie* można by przyjąć, że funkcjonowanie dwóch, z logicznego punktu widzenia nie tylko przeciwnych, ale wręcz sprzecznych orzeczeń sądowych, prowadzi do wniosku, iż jedno z nich jest właściwe, drugie zaś nie, a zatem jedno jest zgodne z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, drugie zaś ją narusza. Z drugiej jednak strony zauważyć należy, że możliwość tego rodzaju, czyli istnienia w obrocie prawnym dwóch różnych orzeczeń wydanych w tej samej sprawie, wkomponowana jest w polski system prawny i stanowi konsekwencję funkcjonowania nadzwyczajnych środków zaskarżenia, w szczególności skargi kasacyjnej. Zgodnie bowiem z art. 398² § 1 *in principio* k.p.c. skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych. Konsekwentnie nawet jeśli spełnione są podstawy skargi kasacyjnej, to w przypadku, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia pozostaje niższa niż 50 000 zł, skarga kasacyjna w sprawach o prawa majątkowe jest

niedopuszczalna.

Zgodnie z powyższym za wpisującą się w system prawny i *a priori* nie naruszającą zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej sytuację uznać należy okoliczność, w której w obrocie prawnym funkcjonować mogą dwa różne orzeczenia sądowe wydane w tej samej sprawie, z których jedno zostało wydane w następstwie częściowego uchylecia przez Sąd Najwyższy wyroku sądu drugiej instancji, drugie zaś uprawomocniło się lecz z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia nie mogło być zaskarżone skargą kasacyjną. Taka sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie.

Wartość przedmiotu zaskarżenia nie jest okolicznością, którą Sąd Najwyższy bierze pod uwagę w przypadku skargi nadzwyczajnej. Jak wskazano w punkcie 4 kluczowe jest wykazanie przez skarżącego przesłanki szczególnej oraz ogólnej skargi nadzwyczajnej. Przesłanka szczególna została niewątpliwie w sprawie wykazana, o spełnieniu przesłanki ogólnej ma zaś m.in. świadczyć wskazana okoliczność funkcjonowania w obrocie dwóch różnych orzeczeń sądowych wydanych w tej samej sprawie. Jednocześnie, jak wskazano wyżej, Prokurator Generalny nie wyjaśnił, dlaczego okoliczność ta *per se* naruszać ma zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, skoro sytuacja taka dopuszczona została przez ustawodawcę w związku z funkcjonowaniem w systemie prawnym nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Na marginesie odnotować należy, że przyjęcie perspektywy skarżącego prowadziłoby do wniosku, że skarga nadzwyczajna niejako automatycznie powinna być skuteczna we wszystkich sprawach, w których doszło do częściowej zmiany wyroku, w wyniku wniesienia przez którąś ze stron skargi kasacyjnej, również w tej jego części, w której skarga kasacyjna była niedopuszczalna z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia. Niewątpliwie deprecjonowałoby to instytucję skargi nadzwyczajnej.

Nie negując więc możliwości naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej przez prawomocne orzeczenie sądu powszechnego kończące postępowanie w sprawie w sposób diametralnie odmienny od innego prawomocnego orzeczenia sądu

powszechnego kończącego postępowanie, w szczególności w analogicznych okolicznościach faktycznych i prawnych, wskazać należy, że na skarżącym spoczywa obowiązek uzasadnienia dlaczego okoliczność ta, skoro została zaakceptowana przez ustawodawcę w kontekście nadzwyczajnych środków zaskarżenia, spełnia przesłankę ogólną skargi nadzwyczajnej i w związku z tym prowadzić powinna do uchylenia lub zmiany zaskarżonego orzeczenia.

8. Spełnienia przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej Prokurator Generalny upatruje również w związku z naruszeniem konstytucyjnej zasady zaufania obywatela do państwa, z którą wiąże się bezpośrednio zasadę bezpieczeństwa prawnego. Jak podkreślił skarżący realizacja wskazanych zasad wymaga bowiem zastosowania takiego samego standardu ochrony pozwanych w niniejszej sprawie.

Pomijając kwestie podniesione w punkcie 7, które podważają dalszą argumentację skarżącego, wciąż opierającą się na okoliczności funkcjonowania w obrocie dwóch różnych orzeczeń, wydanych w tej samej sprawie wobec dwóch pozwanych, w stosunku do których powód sformułował żądanie oparte na tej samej podstawie faktycznej i prawnej, podkreślić należy, że w niniejszej sprawie Prokurator Generalny wniósł skargę nadzwyczajną na rzecz Skarbu Państwa. Niejasne więc pozostaje w jaki sposób skarżący łączy naruszenie interesu Skarbu Państwa z naruszeniem zasady ochrony zaufania obywateli do państwa, nazywaną również zasadą lojalności państwa względem obywateli. Już z konotacji przytoczonej zasady jednoznacznie wynika, iż jej istotą jest zapewnienie bezpieczeństwa obywatelowi, a nie państwu. W myśl wskazanej zasady państwo zobowiązane jest do stworzenia warunków odpowiednich do tego, aby to obywatel ufał państwu.

Nie negując znaczenia wskazanej zasady, a wręcz przeciwnie, podkreślając jej doniosłość i związaną z tym konieczność dążenia do umacniania pozycji jednostki względem organów władzy państwowej, Sąd Najwyższy zauważa, że w niniejszej sprawie ewentualny brak zaufania nie dotyczy stosunku obywatela do państwa, lecz państwa do jego własnych organów, w tym wypadku sądu stosującego prawo. Konsekwentnie Sąd Najwyższy nie dostrzega w sprawie naruszenia konstytucyjnej zasady ochrony zaufania obywateli do państwa.

Analogicznie nie można podzielić zapatrywania skarżącego, iż w sprawie

doszło do naruszenia zasady bezpieczeństwa prawnego. Podobnie jak zasada ochrony zaufania obywateli do państwa, tak zasada bezpieczeństwa prawnego dotyczy przede wszystkim relacji jednostka – państwo. Zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie, podkreśla się ścisły związek obu wskazanych zasad. Zgodnie z drugą z nich obowiązujące prawo powinno umożliwiać jednostce decydowanie o swoim postępowaniu w oparciu o pełną znajomość przesłanek działania organów państwowych oraz konsekwencji prawnych, jakie jej działania mogą pociągać za sobą (zob. wyrok TK z 14 czerwca 2000 r., P 3/00). Innymi słowy system prawny powinien gwarantować jednostce bezpieczeństwo prawne.

W niniejszej sprawie – jak podkreślono powyżej – bezpieczeństwo prawne ma zostać odniesione do samego państwa, które jest zagrożone w związku z działalnością jego organów. Wykazanie, iż okoliczność tego rodzaju przekłada się na naruszenie zasady bezpieczeństwa prawnego, a przez to na spełnienie przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej, niewątpliwie wymaga szerszego wywodu prawnego ze strony skarżącego, aniżeli wskazanie na funkcjonowanie w obrocie dwóch różnych orzeczeń w tej samej sprawie.

9. Zarzucając naruszenie zasady równości wobec prawa wywodzonej z art. 31 ust. 1 Konstytucji RP skarżący nie dostrzegł, że podmiotami prawa do równego traktowania, o którym mowa we wskazanym przepisie są podmioty konstytucyjnych praw i wolności. Do tego kręgu nie sposób zaliczyć Skarbu Państwa. Jak wskazywał bowiem Trybunał Konstytucyjny nakaz równego traktowania podmiotów podobnych dotyczy systemu praw i wolności jednostki, a nie funkcjonowania instytucji publicznych (zob. wyrok TK z 16 grudnia 2009 r., Kp 5/08).

Z powyższego względu zarzut naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej z uwagi na naruszenie zasady równości wobec prawa wywodzonej z art. 31 ust. 1 Konstytucji RP uznać należy za niezasadny.

10. Z uwagi na brak wykazania przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 zd. 2 u.SN, orzekł jak w punkcie 1 sentencji.

O kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej Sąd Najwyższy

orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.

Zdanie odrębne od wyroku złożył SSN Janusz Niczyporuk.

[as]